



בזליכוב חי זמן קצר, לפני מותו ביקש שיאמרו עמו וידוי ויקברוהו בקבר ישראל. יהודי קוזניץ' מילאו את בקשתו וקברוהו לא הרחק מהאווהל של המגיד מקוזניץ'.

אחר מותו התקרבה אשתו אל היהדות, כיום היא עובדת בגיטו בעזרה ציבורית.

(ספר "קידוש השם" - ארכיון רינגלבלום "עונג שבת")



כתב האדר"ת: "סיפר לי המשולח, הר"ר אברהם מלובין, שראה בתוך מסכת כתובות של הגאון רבי משה לייב, רבה של אזויע, סבו של מרן ה"אחיעזר".

במה שאמרו 'מת בערב יום הכיפורים סימן רע לו' (כתובות קג). שאין הכוונה בערב יום הכיפורים ביום ט' בתשרי אלא בליל יום הכיפורים עצמו, והוא משום שיום הכיפורים אינו מכפר רק ביומו, על כן כשמת בליל יום הכיפורים הוא סימן רע, אבל הנפטר בערב יום הכיפורים הוא ככל ימות השנה.

ולפלא הוא שלבו הגיד לו דבר זה, שהרב הצדיק הזה רבי משה לייב נפטר באמת בערב יום הכיפורים!"

(עונג אורח)

יום הכיפורים אינו חל לעולם בימים ראשון, שלישי ושישי, אלא בימים שני, רביעי, חמישי ושבת קודש.

והטעם, כתב רבי יצחק אייזיק מקוריץ, לפי שמצינו במשנה במסכת כלים: "ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה, בשני אין בו טומאה, בשלישי יש בו טומאה, ברביעי אין בו טומאה, בחמישי אין בו וכל שנברא ביום השישי יש בו טומאה."

ביאור הדברים - ביום הראשון נבראו הארץ והמים, וכלי חרס ומשקין שמקבלים טומאה. ביום שני נברא הרקיע ואין בו טומאה. ביום שלישי נבראו האילנות, וכלי עץ מקבלים טומאה. ביום רביעי נתלו המאורות ואין בהם טומאה. בחמישי נבראו עופות ודגים, ואם עשו מהם כלים אינם מקבלים טומאה. בשישי נבראו חיות ובהמות, שרצים והאדם, וכלים העשויים מעצמותיהם ומעורותיהן מקבלים טומאה.

לפיכך יום הכיפורים, שכולו טהור, אינו חל אלא ביום טהרה!

(כהנת עולם" הביאו "אוצר הידיעות" עמ' קי"א כלים י"ז י"ד)



סיפרה מרת שמחה ליהמון, בתו הצעירה של החת"ס:

למרות שבירת הונגריה היא בודפסט, היה מקובל מדורי דורות להכתיר את המלך בעיר פרשבורג.

יום הכתרתו של המלך פרדיננד נקבע ליום הכיפורים. אבא הצטער מאד על כך מכיון שידע כי על ידי זה יחללו יהודים רבים את היום הקדוש. כל המאמצים שעשו פרנסי הקהילה לדחות את חגיגות יום ההכתרה עלו בתוהו.

באותו ערב יום כיפור אבא לא חזר הביתה מבית הכנסת למרות שביום זה מצוה לאכול, והמשיך להתפלל עד הצהריים. אחר חצות היום כיסו לפתע עננים שחורים את השמים וגשמי זעף ירדו מלווים ברוחות עזות. נהר הדנובה עלה על גדותיו, שערי הכבוד וכל הקישוטים שהכינו במשך שבועות ונתלו ברחובות נהרסו. טקס ההכתרה נדחה עד לאחר סוכות.

(מפיהם" ועיי"ש)



יום הכיפורים תשמ"ט, האחרון לחייו של הג"ר יונה יוסף ארנטרוי, רב בית כנסת הגר"א בבני ברק, זמן תפילת מנחה. רחש עובר בין המתפללים "הרב שכח ללבוש את הקיטל?!!" ואכן הרב ניצב על מקומו מעוטר בטלית וחולצה... היתכן? יתכן! קרובי משפחה התארחו בביתו ביום כיפור והאישה נרדמה בצהרי היום בחדר בו הונח הקיטל. הרב לא סיפר על כך דבר לאיש ומנע בתוקף מבעלה שהגיע מאוחר יותר להעירה...

כוחה של תשובה

ד"ר גונשר היה במקצועו וטרניר, והגיע למשרה הרמה של סגן מושל המחוז בקוזניץ'. הוא היה רגיל לדבר על היהודים בבז ובזלזול, לפיכך ראשי הקהילה היו נמנעים מלבוא לפניו בעניני הקהילה והשתדלו להתקבל אצל מושל המחוז.

שמועות היו מהלכות שהוא משומד ואשתו יהודיה, אך לא עלה על לב מישהו לחקור בדבר עד יום הכיפורים של שנת ת"ש.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, הגיעו הנאצים לקוזניץ' והחלו חוטפים יהודים לעבודת כפיה. ד"ר גונשר הלך ברחוב לתומו, לפתע ניגשו אליו שני חיילים ושאלוהו: "יהודי?" הוא לא היסס לרגע והפליט תשובה גאה: "יהודי!"

הוליכוהו עם עוד יהודים לחצר המשטרה, הביאו ספר תורה והגישוהו לפניו, והקציץ אומר: 'קרע ושרוף!' פני הד"ר חוורו כסיד וענה: "לא, חלילה לי מלעשות זאת."

מיד החלו להכותו מכות איזמות ועינוהו עינויים קשים עד שחשבו שנפח נשמתו, ואז עזבוהו. עם רדת הלילה זחל לביתו, ואמר לאשתו שאי אפשר לו להשאר בקוזניץ' מפני הבושה.

החליטו לנסוע לזליכוב. בדרכם עצרו משמר על הגשר ואמרו לו שאם רצונו לעבור, עליו לומר עשר פעמים: "אני יהודי - חזיר." והוא אומר: "יהודי אני, אבל לא חזיר". היכוהו מכות רצח, לבסוף נתנוהו לעבור.

למנחה של יום כיפור ירד הרב ארנטרוי מעוטר בטלית, בחולצה ובכתר מלכות!

(זכר רבי)



סיפר שמש הקלוז בסלוצק, רבי שמואל וונדרוב, גאון רבי יחזקאל אברמסקי, בליל יום הכיפורים הראשון לבואו של רבי יחזקאל לסלוצק: "עוד זוכר אני את הרידב"ז שהיה עומד על רגליו כל היום הקדוש, מכניסתו ועד צאתו, ובלילה למד את כל מסכת יומא!" מיד ענהו רבי יחזקאל ברוח נמוכה: "אמנם נכד הרידב"ז אני, לוקח נכדתו, והנני הרב באתריה דמרו... אבל מבטיח אני לכם שאיני מסוגל לאף אחד משני הדברים שהזכרתם, לא לעמוד על רגלי בצום במשך יממה שלימה, וגם לא ללמוד את כל מסכת יומא במשך הלילה".

(מלך ביפו)



על זמן "התמנו בספר חיים טובים" בהיכלי הישיבות הקדושות...

"נמצא ב'נימוקי' במוצאי יום הכיפורים דאין הדין והבימה מסתלקת עד שישלמו ישראל סדריהם. ואף על גב שכבר פנה היום ותוספות יום הכיפורים אינם אלא עשה, אלא חביבים ישראל לפני המקום דהקב"ה מנהיג בית דין של מעלה אחר סדריהם!" (תרומת הדשן"ר ע"ח - כנראה הכוונה לנימוקי רבי שיריא גאון)



ממנהגי קהילות ישראל

בלוב - לאחר תפילת שחרית של ערב יום הכיפורים הביאו קערות גדולות של אוכל לבית הכנסת. וכל הקהל - בלי הבדל בין עניים ובעלי יכולת - היו מסובים ואוכלים ומאחלים שנה טובה ואיחולים טובים. מלבד המצוה להרבות בסעודות ביום זה יש בזה גם הזדמנות למחול איש לחברו ולהתפייס עמו.

שני ספרי התורה העומדים ליד החזן ב"כל נדרי" נקראים 'ספר כל נדרי' ו'ספר סמוך', ומצוותם נמכרת בסכומים גדולים. שני הספרים הללו נבדקו בידי מגיה מ"בראשית" ועד "לעיני כל ישראל", את עלות הבדיקה שילמו קוני המצוות האלה. (יל"ג)

בקהילות רבות נהגו להוציא ל"כל נדרי" את כל ספרי התורה ויש מקפידים להוציא שבעה ספרים בלבד. הספר הראשון נמכר בכסף רב, והזוכה הוא "בעל כל נדרי" ומברך שהחינו.

בבגד - קודם "כל נדרי" פונה החכם לקהל ומברך: "תזכו לשנים רבות", מזכיר את ההלכה: "עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו, רבותי, מחלו זה לזה" והקהל עונה כמקלה: "מחלנו".

(כתר שם טוב" ח"ו)

בכורדיסטן - לאחר תפילת ערבית רבים לומדים מסכת יומא, כשהחכם מתרגם אותה לכורדית. בין מוסף למנחה קוראים בספר יחזקאל את הנבואה על בנין הבית השלישי.

בתוניס - מעלים לתורה את כל המתפללים, ובעל הקורא חוזר על הקטע של ה"שלישי". טעם המנהג הוא לתת למגיעים לבית הכנסת רק ביום כיפור לעלות לתורה לפחות פעם בשנה.

לא נהגו יהודי תוניסיה לכרוע ב"סדר העבודה" אלא הם מסתפקים בהשתחויה. נראה כי חששו שמא יראה הדבר חלילה כחיקוי המוסלמים הכורעים גם הם חמש פעמים ביום.

בלוב - נהגו לתרגם הפטרת ספר יונה לארמית וערבית, אותו קוראים הציבור מתוך ספרים בכתב יד יפה ומיוחד. כל משפחה המקבדת את עצמה היתה רוכשת ספר.

(ליקוט מנהגים)

ראיתי חרדים לדבר ה' שמדקדקים לפרוע כל מה שחייבים לחבריהם קודם יום הכיפורים, אפילו אם לא תבעום מעולם, כדי שלא ימצא המקטרג אחריהם מאומה. (יוסף אומ"ן תתקפ"ג)

"בערב יום כיפור היינו באים ואומרים: "אבא סלח לנו". מתכופפים לפניו ובוכים, אבא היה שם את ידיו על ראשינו ואומר מספר תהילים פרק ק"ג את הפסוקים: "הסולח לכל עונכי", "הגואל משחת חייכי", "המשביע בטוב עדייך" ומברך אותנו. (נר לשולחן שבת" מפ"י בנו של אחד מחכמי תימן זצ"ל)

הורה הרב מבריסק לאחד כי הוא צריך לאכול ביום כיפור. ראה רבינו שהוא מהסס, אמר לו: "אין לכם מה לחשוש, אני לא מאכיל איסורי לאינשי..."

(תורת זאב)

מתוך מכתבו של האדר"ת לגאון רי"ז שטרן משאוול

נסתפקתי כמה שארע עמי אשתקד, שחליתי בין כסה לעשור, והזהרתי שלא לזוז ממיטתי ז"ז כלשהו וקרוב לעשרה ימים לא בא מאכל לפי, רק רוטב בשר, חלב, יין וכיוצא בזה.

וכן ציוו עלי לעשות ביום צום הקדוש. בעוונותי הוכרחתי לטעום חצי שיעור. ואף כי ב"ה המחלה רפתה ממני, לא יכולתי לצום, והיה בזה חשש סכנת נפשות אם לא הייתי טועם כל הכ"ד שעות. והכינו לי מעט רוטב בשר, מעט יין ומעט חלב. ובמשך כל הלילה והיום שתייתי קרוב לשני שלישי כוס ואולי עוד פחות, וב"ה מזה שבתי לאיתני.

והנה בביתי היה מנין, אך לא הלכתי להצטרף עמהם זולת מה שקראוני לתורה. ושמונה עשרה התפללתי סמוך למיטתי, ואחר כן התפללתי מבלי להרבות בתנועות, כחוקי המחלה.

ועלה בלבי בעת שטעמתי חצי שיעור אם צריך ברכה בכל פעם בפני עצמו. ואף שלא הסחתי דעתי לטעום לאחר זמן כדי אכילת פרס, והחמרת על עצמי להפסיק יותר מעשר דקות, אבל על כל פנים הרי מלכתחילה חישבתי לאכול בדרך זו ואולי אין זה היסח הדעת.

אך יש לומר שהאיסור של אכילת יום הכיפורים שהוא בכרת עושהו להיסח הדעת גמור. וכפי שמצינו שאם בירך המוציא ונזכר שלא הבדיל צריך לברך שוב המוציא, שהרי אסור לו לאכול לפני הבדלה, והוי הפסק והיסח הדעת. (א"ח רע"א ה) ואם כן ק"ו איסור כרת החמור, דכיון שהאוכל צריך להשמר שלא יצטרפו שני השיעורים הוי היסח הדעת לגמרי מאכילתו הראשונה, והיה צריך לברך בכל פעם שאוכל.

ואולי יש לומר דכיון שההפסק הוא לצורך אכילתו, הוי כאחד שבירך ונזכר שלא האכיל את בהמתו, שאף שאסור לו לאכול עד שתאכל, לא חשוב היסח הדעת שיצריכו לברך שנית, אפילו שאסור לו לאכול מן התורה. אם כן גם בנידון שלנו שההפסק משום אכילתו לא חשוב הפסק.

ובשעת מעשה הרהרתי בלבי את הברכה לצאת ידי ספקותי, וכעצת הצ"ח. ("...הרשות בידו, אבל אינו מחוייב לעשות כן!" ברכות כ: ועיי"ש) וכאשר שבתי לאיתני ויכולתי לעיין בספרים, עיינתי בספרים שאצלי ולא מצאתי מאומה, מכלל שדבר זה פשוט היה לרבותינו ז"ל שאין להסתפק בו כלל.

ובטובו ידיענו הוראתו הקדושה בשיעור כדי אכילת פרס. נשבר לבי בקרבי בזכרי שבעיקרי תורה כמו אכילת פרס אנו מגששים כעיוור באפילה ואין לנו קבלה מיוחדת דבר ברוך, וכמו שיעור כזית ורביעית ואמה. אל"י דוד. (מורה"ת תשרי תשנ"ב ועיין "זכר יהוסף" ר"ג)



תמה הגאון מסטניסלב על מוני המצוות שלא מנו את הלאו "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו". הגאון רבי מאיר שפירא הביא תמיהה זו בספרו "אור המאיר" והפליא בזה. את הספר שלח לירושלים, אל הגאון רבי יעקב משה חרל"פ, רבה של שכונת "שערי חסד".

והשיבו רבי יעקב משה חרל"פ: הנה יש לחקור על יסודו ועיקרו של הלאו הזה אם הוא אזהרה על האדם שלא יהיה באוהל מועד בעת עבודת הכהן גדול. או שזוהי אזהרה לכהן גדול שהזוהר מהקטרת הקטורת כאשר נמצא שם אדם בלעדו.

ויש להוכיח שהאזהרה היא על הכהן גדול, שהלא בירושלמי אמרו "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" - לרבות מלאכים אשר פניהם פני אדם. (יופא א' ה) הרי אם האזהרה היא על האדם שנמצא אז באוהל מועד, מה שייך לרבות אותה למלאכים שאינם מצויים במצוות? אלא על כרחך שהאזהרה היא על הכהן גדול שאסור לו להקטיר כאשר נמצא שם אדם או מלאך.

ולפי זה מובן היטב מדוע מוני המצוות לא מנו לאו זה, כי הם מנו את כל סדר עבודת יום הכיפורים של הכהן גדול במצוה אחת וגם לאו זה בכלל!

(שם - מחתנו הגאון רבי ש. ב. ורנ)